

философии) культуры. Такая действенность культуры выявляет себя через осуществление политики в контексте культуры.

Ключевые слова: культура, искусство, политика, традиция, массы

ELITARIAN-MASS DICHOTOMY IN CULTURE AND ART IN THE CONTEXT OF PROBLEMS OF CULTURAL POLICY

V. Kulenko

Abstract. *The phenomena of culture and art in the historical and philosophical perspective of their understanding in the plane of aesthetic, ethical and in terms of their effectiveness in the field of politics are studied. The internal process of decay of culture on high (aristocratic) and low (mass, traditional) is analyzed; internal transformations of culture, which allow philosophers at different times to claim the practical effectiveness of high (in non-classical philosophy) and mass (in post-classical philosophy) culture. Such cultural effectiveness is manifested through the implementation of policies in the context of culture.*

Keywords: culture, art, politics, tradition, masses

УДК 378.1

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ФЕНОМЕНУ ІННОВАЦІЙНОСТІ В УМОВАХ ТРАНЗИТИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

А. Г. СУПРУН, кандидат філософських наук, доцент
кафедри філософії

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

E-mail: alinasuprun2@gmail.com

Анотація. *У статті відбулося філософське осмислення феномену інноваційності в умовах транзитивного суспільства. Розкрито сутність процесів взаємозв'язку феномену інноваційності в науково-освітніх та соціально-економічних структурах. Проаналізовано сучасний та історичний досвід визначення цього поняття. Роз'яснена сутнісна цінність поняття інноваційності та визначено її сфери впливу на формування економічного, культурного та духовного вектору нашого майбутнього.*

Встановлено, що формування феномену інноваційності є невіддільним від найважливішого соціального інституту – освіти. Зазначено, що ефективність росту економічної складової

© А. Г. Супрун, 2017

залежить саме від усвідомлення цінності феномену інноваційності та від поведінки людини в інноваційному середовищі.

Ключові слова: феномен інноваційності, транзитивне суспільство, економічний вектор, соціальний інститут, філософське осмислення, науково-освітній простір

Актуальність. Інновації на сьогоднішній день охоплюють всі сфери людської реальності. Саме інновація є тим продуктом, який з'являється у вигляді ідеї, яка згодом, за умови осмислення та затребуваності, втілюється в життя. В цьому зв'язку виникає необхідність дослідження філософських основ феномену інноваційності, здійснення аналізу основних джерел наповнення їх змістовною сутністю, узагальнення первісного досвіду становлення та вирішення зазначеної проблематики у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях, визначення проблеми взаємозв'язку науково-освітніх та підприємницьких структур, з метою обґрунтування найперспективніших форм і методів організації інноваційних процесів в умовах перехідної економіки у транзитивному суспільстві.

Беручи до уваги всі вищеперераховані фактори та сектори взаємодії щодо ефективної роботи інновацій, хотілося би здійснити їх аналіз в межах сучасної української національної інноваційної діяльності та запропонувати напрями вдосконалення науково-освітньо-технічної політики в Україні.

Позиції будь-якої країни в геополітичній конкуренції у ХХІ ст. визначають: освіта, розвиток науки, можливості створення інформаційного середовища, здатність національних систем генерувати високу інноваційну активність. Незважаючи на те, що нині інноваційна діяльність ще не стала основою економічного розвитку України, за останні роки створені реальні передумови переходу на інноваційний шлях розвитку. Проте не налагоджена неперервна ланка: «фундаментальні дослідження – прикладні дослідження – комерціалізація інновацій», а також не забезпечено фінансування всіх етапів інноваційного циклу.

Сутність даної проблеми потребує сучасного світоглядного філософського осмислення задля повного розуміння важливості феномена інноваційності кожним споживачем. Аджде високорозвинені країни давно вступили у фазу економіки, заснованої на знаннях, які генеруються, поширюються і ефективно використовуються. Причиною відсутності такої ефективної взаємодії в Україні є невідготівлена теоретична і практична база для визначення сутності, цінності та процесу формування знання як найважливішого чинника, який формує стан інтелектуально-інноваційного процесу переходу економіки на новий етап розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній традиції феномен інноваційності більшою мірою досліджується з точки зору економічної складової. Ми ж здійснюємо філософське осмислення цього феномену. Складність дослідження виявляється в тому, що дане поняття асоціюється лише з практичною корисністю. Крім того, є спроби звести це поняття виключно у сферу економіки.

Загалом у літературі існують численні погляди на сутність та зміст поняття «інновація». Проблему якісної трансформації суспільства, пов'язану із перспективними рентабельними інноваційними процесами досліджують Е. Тофлер, П. Друкер, Ф. Гурвич, Л. Волдачек, який, зокрема зазначає, що інновація – це створення і впровадження принципово нового або модифікованого засобу, який задовольняє конкретні суспільні потреби і дає ряд ефектів: економічний, науково-технічний, соціальний, екологічний.

Серед вітчизняних дослідників даної проблематики можна виокремити праці Л. Федулової, А. Чухно. Філософське осмислення феномену інновацій відбувається у працях В. Кременя, який стверджує, що інноваційність є вимогою часу і впливає на формування нових ціннісних смислів у суспільстві. Не менш місткими та змістовними є дослідження авторського колективу під редакцією Л. Чекаля – «Філософія науки та інноваційного розвитку», де чітко вказано, що інноваційний розвиток залежить від стану науки, а продуктивна інновація і є критерієм її результативності в наш час. Та все ж, проблема відсутності чіткого і вичерпного трактування поняття «інноваційність» та «інновація» відкриває нам поле для нових наукових досліджень.

Мета дослідження. Актуальність феномену інноваційності обумовлена збільшенням поверхневої некоректної інформації з приводу сутнісної цінності цього поняття, яке впливає не тільки на покращення життя людини, але і безпосередньо має вплив на формування новітніх культурних векторів, які характерні для транзитивного суспільства. Для людини це поняття розуміється лише як фактор, який уможлиблює умови комфорту, які забезпечують повноцінну життєдіяльність у сучасному перехідному суспільстві. Ми постійно вимагаємо змін і покращень на всіх рівнях, але сутнісно не осмислюємо складову та ціннісну сторону цих потреб, якою і є інноваційність.

Основним завданням даної статті є осмислення процесів взаємозв'язку теоретичних і практичних проявів феномену інноваційності в науково-освітніх та підприємницьких структурах, з метою обґрунтування найперспективніших форм і методів їх організації та втілення в умовах перехідної економіки в транзитивному суспільстві. Адекватна оцінка зазначеної проблематики має важливе значення для

формування нового економічного, культурного та духовного вектору розвитку нашого майбутнього.

Результати дослідження та їх обговорення. Інноваційна діяльність – це сукупність подій, які стосуються різних наукових галузей в транзитивному суспільстві. Сучасне світоглядне бачення поняття «інноваційність» та «інновація» зароджується ще за часів давньогрецької філософії. Проблема ідей Платона і форм Арістотеля є основоположною позицією обґрунтування походження сучасних інновацій. Адже інноваційність у вигляді ідеї потребує оформлення. Тільки за такої умови споживач має можливість використати інноваційний продукт.

Світ ідей у Платона – невидимий, на відміну від світу речей. У свою чергу, Арістотель більш досконало спостерігав появу нових знань, які можуть бути практично корисними для людини. Буття він характеризує через такі складові: матерія, форма, причина, мета. Саме Арістотелем було помічено, що давньогрецькі мислителі займалися пошуком першопричини (субстанції) і визначали основні роди причин: рухливість, формальність, матеріальність і мета. Ось основна формула появи інноваційності як феномену. Загалом, аналіз здобутків філософії Давньої Греції є продуктивним поглядом на формування та розвиток проблеми феномену інноваційності.

Філософами фіксується той факт, що зміна мислення людини є результатом активних змін у сфері практичної життєдіяльності. Науково-технічний прогрес безпосередньо впливає на формування нашого світогляду. Змінюється мислення, змінюються поняття, але сутність проблеми залишається сталою – банальне покращення життя людства. Звичайно це питання залишається проблемним та відкритим і відноситься до сфери суто філософських досліджень. Залишати його неосмисленим наразі ми не можемо собі дозволити. Адже саме фіксація цієї проблеми дає можливість людині об'єктивно оцінювати цінність феномену інноваційності та ефективно шукати шляхи задоволення своїх потреб, які з'являються повсякчас шляхом розробки та втілення інноваційних ідей у продукти життєдіяльності.

Категоріальний статус інноваційності постійно піддається змінам та розширюється. Існують декілька підходів щодо його осмислення. Найпопулярніші з них – інноваційність визначається як всезагальний феномен або як економічна складова.

Феномен інноваційності є полікомпонентним. Кожен його елемент виконує свою специфічну функцію. Неоднозначність у свідомому розумінні цього феномена полягає в тому, що окремі його компоненти несуть в собі не тільки потенціал, але й ризики, які негативно впливають на людину та суспільство. Прикладом цього може бути інноваційна діяльність у створенні нанотехнологій. Існує

соціальне замовлення на розробки в даній науковій галузі. Їхньою особливістю є те, що вони змінюють світ шляхом керування атомно-молекулярним рівнем матерії: сприяють видаленню забруднень у воді, повітрі, в рази збільшують швидкість чипів пам'яті, приводять до революцій у медицині тощо. Але з іншого боку, «результати їхнього впливу можуть стати неконтрольованими, поклавши кінець існуванню людини» [3,с.23]. Загалом розвиток інновацій вимагає високого рівня підготовки вчених, організації виробництва, принципів етичної компетентності, принципів інтелектуальної власності, високих моральних орієнтирів, правових норм та соціальних регуляторів діяльності людини.

Ще один неоднозначний фактор, який потребує нагального філософського осмислення феномену інноваційності – це той фактор, що її структурні складові містять в собі інноваційні та традиційні першооснови. Осмислення традиції та новації є передумова пізнання структури сучасного бачення поняття «інноваційність» та його сутнісного і ціннісного значення. Змістовні характеристики категорій «традиція», «новація», «інновація» не мають однозначної трактовки. Відомо, що традиція включає в себе передачу загальноприйнятих норм, цінностей і може спровокувати як прогресивні, так і реакційні тенденції в розвитку культури та соціуму.

Феномен інноваційності формується в умовах соціокультурного середовища, яке постійно піддається динамічним змінам, більша частина яких викликана розвитком техніки та технології. Усвідомлюючи наявність багатовекторних інноваційних процесів та відчуваючи на собі їх неоднозначний вплив, не можна відкидати вплив традицій, без яких не можливий жоден розвиток.

Економічна ж мотивація інноваційності зазвичай має практичний вияв у соціально-економічній сфері. І, як не дивно, вона також потребує філософської рефлексії. «Основні складові сучасного інноваційного процесу виокремлюються у вигляді: ідеї – інвестиції – інновації, де ідея відноситься до теоретичного розділу філософії, інвестиція – до практичної філософії, інновація – до естетичного, творчого контексту філософії, тому що створювати і втілювати в життя задумане є процес творчий». [6,с.131]

Інноваційний тип розвитку чітко виокремлює персональність, цілеспрямованість, масову освіту, універсалізацію розвитку, заміну світоглядного знання науковим. Новостворене суспільство вимагає відповідно інноваційного мислення. Відомий український науковець, політичний діяч В. Кремень у своїй статті «Інноваційність як вимога часу» зазначав, що постсучасне суспільство цікаве для модернізаційних теорій, які детермінують основоположність інноваційних засад для розвитку. Необхідно виходити з того, що це суспільство об'єднує

протилежності: традиційність і сьогодення, релігійність та світськість, індивідуальність та колективізм, прагматизм та аксіологічну раціональність. Вихід з даної суперечності він вбачає виключно в активному залученні мас до освіти і отримання якісних знань. Саме за їх допомогою, як основного джерела формування критичної думки, ми можемо визначити своє адекватне відношення та розуміння вельми суперечливої ситуації, яка приводить до викривленого сприйняття інноваційності як позитивного та негативного явища. Інновація – це не лише нововведення, це й здатність до нового типу мислення та переосмислення наявних сталих, традиційних істин.

Без інноваційного підходу до дійсності ми не зможемо брати участь у розбудові нашої держави. Відомим є той факт, що Україна може зайняти належне місце в Європі та світі лише в разі опанування науково-технологічної моделі економічного розвитку, підвалини якої мають бути закладені вже на початку сьогоднішньої політики економічного зростання. Для цього існують об'єктивні підстави — наявність визнаних у світі власних наукових шкіл та унікальних технологій, які зможуть забезпечити економічний та культурний ріст нашої країни. Останнім часом, зважаючи на великі втрати та політичну нестабільність, Україні важко зберегти, а тим більше зміцнити ядро науково-технічного потенціалу. Ці фактори підтверджують обґрунтованість нового стратегічного вибору інноваційного шляху розвитку нашої країни, як визначальної передумови її відродження в якості високоінтелектуальної та технологічно розвиненої держави, який буде основним мотивуючим елементом для консолідації науковців та інтелектуальної еліти навколо чітко поставлених задач.

Сутність концептуальних засад стратегії економічного та соціального розвитку України полягає у визначенні завдань щодо прискореного виведення економіки на траєкторію сталого зростання через посилення дієздатності держави та утвердження соціально орієнтованої структурно-інноваційної моделі розвитку, основою якої є високий науково-освітній рівень.

В умовах обмеженості інвестиційних ресурсів в даний період часу в Україні, у зв'язку з військовими діями на теренах нашої держави, перспективи реалізації інноваційного розвитку значною мірою залежать від активної соціальної та економічної політики. Максимальна концентрація зусиль суспільства на досягненні визначених цілей соціально-економічного розвитку можлива лише на такій основі. Про це, зокрема, свідчить повоєнний досвід країн Західної Європи та Японії. Йдеться про застосування, так званої селективної політики, державної інноваційної політики з активним залученням приватного капіталу (у тому числі й іноземного),

цільових інноваційних програм, реалізація яких дасть змогу забезпечити не лише вихід з нинішньої економічної ситуації, а й прорив вітчизняних технологій на світові ринки.

Зарубіжний досвід організації інноваційного процесу шляхом залучення підприємницьких структур (венчурного капіталу) набуває особливої актуальності й може розглядатися як реальний спосіб подолання кризи в національній економіці, а також є дуже важливим для розвитку інвестиційного ринку і структурної перебудови економіки та науково-освітньої сфери України. Незважаючи на низку законодавчих актів у сфері регулювання інноваційної діяльності, українська економіка характеризується низьким результативним показником інноваційної активності за значного наукового потенціалу. Чинне законодавство України містить лише обмежену кількість пільг для інноваційних підприємств, науково-дослідних закладів та організацій, що негативно відбивається на масштабах і темпах науково-технічного прогресу. Є чимало причин, які гальмують розвиток інноваційної діяльності та її зближення з підприємництвом і у зв'язку з цим знижується ефективність їхнього функціонування. Основною серед них є відсутність науково-методологічної бази формування української державної інноваційної системи.

Інноваційна система забезпечує побудову динамічної економіки, що базується на знаннях та світовому визнанні національних компаній. Брак будь-якого елементу державної інноваційної підсистеми призводить до гальмування інноваційної діяльності, збільшення витрат на комерціалізацію інновацій. Успішне функціонування таких систем не всім країнам під силу, воно потребує пріоритетної державної політики в стимулюванні інноваційної діяльності, високої етичної відповідальності, розвиненої системи науки та освіти, конкурентоспроможного підприємницького сектору й інтеграції в глобальну інноваційну сферу.

Висновки і перспективи. Узагальнюючи дане дослідження, можна зробити висновок, що категорії феномену інноваційності у своїй полікомпонентності демонструють прояв суспільних відносин на різних етапах розвитку суспільства. Феномен інноваційності є основоположним компонентом світоглядної складової суспільства, економічної, політичної та інформаційної. Початий аналіз поставленої проблематики в даній статті в межах сучасних філософських дослідженнях є незавершеним і водночас перспективним та актуальним. Загалом, інновації – це нові знання, які втілюються в практичне життя людини. Осмислюючи сутність інновації, можна прийти до висновку, що інновація – це результат творчого процесу та інвестиційної діяльності. Від наукового знання інновація не відрізняється наближенням та практичною корисністю для масового споживача.

Феномен інноваційності містить в собі інноваційну та традиційну складові, які перебувають у діалектичній єдності. Це складний соціальний феномен, який безпосередньо впливає на створення соціально-культурного та економічного балансу у суспільстві, що дозволяє забезпечити високий рівень його стабільного розвитку. Ефективність росту економічної складової залежить саме від усвідомлення цінності феномену інноваційності, від поведінки людини в інноваційному середовищі, від змоги прийняти виклики та загрози сучасності, які є результатом науково-технічного прогресу.

Процес формування феномену інноваційності є невіддільним від найважливішого соціального інституту – освіти. Саме освіта дає можливість людині усвідомлювати, пізнавати, конструктивно оцінювати ситуацію, яка склалася на сьогодні та спрогнозувати її на майбутнє. Інноваційність стає масовим поняттям, яке потребує пояснення задля розуміння. Високий освітній інтелектуальний рівень забезпечує засвоєння та конструктивне планомірне створення і використання інновацій. Сучасна людина повинна володіти здатністю не тільки позитивно, а й критично оцінити феномен інноваційності у суспільстві. Лише за такої умови інновації будуть своєчасні та належним чином обґрунтовані.

References

1. Druker, P. (2000). Zadachy menedzhera v XXI veke; ucheb. Posobyе [Manager's Challenges in the 21st Century], Moscow, ООО «I.D. Vil'yams» , 272.
2. Kremen, V. H. (2010). Innovatsiynist v osvityi ak vymoha chasu [Innovation in education as a requirement of time]. Innovation in education, 7–13.
3. Kulenko, V. P. (2017). Sotsialni problemy nanotekhnolohii u konteksti filosofii. [Social problems of nanotechnology in the context of philosophy]. Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: The theory of culture and philosophy of science, 56, 22-26.
4. Lebedev, S. A., Kovilyn U. A. (2012). Fylosofyia nauchno-ynnovatsyonnoi deiatelnosti. [Philosophy of scientific and innovative activity]. Moscow: ACADEMIC PROJECT; PARADIGM, 182.
5. Cavytska, I. M. (2015). Filosofski aspekty modernizatsii osvity v konteksti tradytsii ta innovatsii. [Philosophical aspects of modernization in the context of the traditions of innovation]. Scientific journal of NULES of Ukraine. Series: Liberal arts, 228, 85-89.
6. Suprun, A. H. (2016) Tvorchist yak osnovnyi element innovatsii v nauksi ta osvityi». [Creativity as the main element of innovation in science and education]. Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: The theory of culture and philosophy of science, 53, 129-133.

ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ ФЕНОМЕНА ИННОВАЦИОННОСТИ В УСЛОВИЯХ ТРАНЗИТИВНОГО ОБЩЕСТВА

А. Г. Супрун

Аннотация. В статье проведено философское осмысление феномена инновационности в условиях транзитивного общества. Раскрыта сущность процессов взаимосвязи феномена инновационности в научно-образовательных и социально-экономических структурах. Проанализирован современный и исторический опыт определения этого понятия. Разъяснена сущностная ценность понятия инновационности и определено ее влияние на формирование экономического, культурного и духовного вектора нашего будущего.

Установлено, что формирование феномена инновационности является неотделимым от важнейшего социального института – образования. Отмечено, что эффективность роста экономической составляющей зависит именно от осознания ценности феномена инновационности и от поведения человека в инновационной среде.

Ключевые слова: феномен инновационности, транзитивное общество, экономический вектор, социальный институт, философское осмысление, научно-образовательное пространство

PHILOSOPHICAL BASES OF THE INNOVATIVENESS PHENOMENON IN TRANSIT SOCIETY

A. Suprun

Abstract. In the article there was a philosophical understanding of the phenomenon of innovation in a transitional society. The essence of the processes of the relationship between the phenomenon of innovation in the scientific-educational and socio-economic structures is revealed. The modern and historical experience of definition of this concept is analyzed. Clarifies the essential value of the concept of innovation and defines its areas of influence on the formation of the economic, cultural and spiritual vector of our future. Found that the formation of the phenomenon of innovation is inseparable from the most important social institution - education. It is noted that the effectiveness of the growth of an economic component depends on the awareness of the value of the phenomenon of innovation and on human behavior in an innovative environment.

Keywords: phenomenon of innovation, transitive suppositiveness, economical vector, social institute, phylosophical osmislennya, naukovooosvitniy prostir